

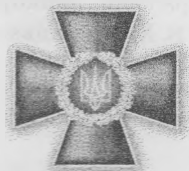
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІМЕНІ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО



ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ СЕРІЯ: ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ №2(4)/2016



НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІМЕНІ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО



ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ СЕРІЯ: ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Виходить чотири рази на рік

Заснований у 2000 році

№ 2(4)/2016



УДК 159.9:355;37.015.3

ББК 68.68

З-41

Засновник і видавець:

**Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Б. Хмельницького.**

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Національної академії Державної прикордонної служби України від 19.05.2016, протокол № 13.

Редакційна колегія:

головний редактор – доктор психологічних наук, професор О. Ф. Волобуєва;
відповідальний секретар – кандидат психологічних наук Ю. В. Франчук.

Члени редакційної колегії:

доктор психологічних наук, професор О. А. Матеюк; доктор психологічних наук, професор В. О. Лефтеров; доктор психологічних наук, професор В. І. Осьодло; доктор психологічних наук, професор Є. М. Потапчук; доктор психологічних наук, професор О. Д. Сафін; доктор психологічних наук, професор М. І. Томчук; доктор психологічних наук, старший науковий співробітник С. Б. Олексієнко; доктор психологічних наук, доцент К. В. Олександренко; кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник О. Ю. Андрощук.

Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: психологічні науки. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2016. – № 2(4). – 268 с.

У збірнику наукових праць розміщено наукові публікації вчених та науково-педагогічного персоналу академії й інших навчальних закладів та наукових установ. Призначений для ознайомлення громадськості з результатами наукових досліджень. Розрахований на науковців, педагогів та тих, хто цікавиться проблемами сучасної науки.

УДК 159.9:355;37.015.3

ББК 68.68

© Видавництво НАДПСУ, 2016

Зміст

| | |
|--|-----|
| <i>АГАСЬВ Н.</i> Негативні психічні стани військовослужбовців у бойових умовах: класифікації, визначення, ідентифікація..... | 5 |
| <i>БАІАС О., КОВАЛЬЧУК Р.</i> Конфлікти в спортивному колективі та шляхи їх вирішення..... | 24 |
| <i>БОРОВИК Л., ДЕМ'ЯНЮК К.</i> Психологічні особливості формування технічного мислення та уяви у курсантів-прикордонників під час викладання загальнонаукових та інженерних дисциплін | 34 |
| <i>БУЛГАКОВА О.</i> Особливості взаємозв'язку показників, що характеризують психологічну готовність студентів до соціальної взаємодії..... | 48 |
| <i>ГРИЦИНА О.</i> Сутність і структура психічної стійкості керівника органу охорони державного кордону..... | 64 |
| <i>ЄРЬОМЕНКО Д.</i> Комплексна програма відновлення психологічної стійкості прикордонників та результати її перевірки | 75 |
| <i>ЖУРАВЛЬОВ В.</i> Особливості прийняття управлінських рішень керівниками органів охорони державного кордону: організаційно-психологічний аспект..... | 87 |
| <i>КАМИНІН М.</i> Співвідношення показників рівноців та ідентичності особистості..... | 100 |
| <i>КОЛЕСНІЧЕНКО О., ПРИХОДЬКО І., МАЦЕГ'ОРА Я., ЮР'ЄВА Н.</i> Прогнозування психологічної готовності до ризику фахівців екстремальних видів діяльності | 115 |
| <i>КОМАР Т.</i> Методологічна рефлексія концепції та моделі професійної зрілості фахівця..... | 139 |

| | |
|--|-----|
| <i>ЛІСОВЕНКО А.</i> | |
| Риси та властивості особистостей, схильних і несхильних до заздрощів | 152 |
| <i>МАКСИМІВ І.</i> | |
| Соціально-психологічні детермінанти дитячого жебрацтва | 168 |
| <i>МАСЛЮК А.</i> | |
| Наукові здобутки української діаспори..... | 180 |
| <i>ОЛЕКСАНДРЕНКО К., ХАРЖЕВСЬКА О.</i> | |
| Психологічні аспекти комунікативно-мотивованого навчання лексики студентів інженерно-технічних спеціальностей | 193 |
| <i>ПІШШЕК С.</i> | |
| Співвідношення понять “спілкування” і “комунікація” у контексті психології навчальної діяльності | 204 |
| <i>ПОСВІСТАК О.</i> | |
| Соціально-політичні та економічні передумови становлення психології сім’ї як галузі наукових знань у XIX–XX століттях..... | 218 |
| <i>ПОТАПЧУК Н.</i> | |
| Структурно-функціональна модель запобігання чуткам та їх нівелювання в умовах надзвичайної ситуації..... | 230 |
| <i>САХНІК О.</i> | |
| Психологічні аспекти управлінської діяльності сучасного керівника Державної пенітенціарної служби України..... | 243 |
| <i>ЧОРНОПИСКА О.</i> | |
| Особливості викладання елективного курсу “Психологія спілкування” студентам фармацевтичного факультету заочної форми навчання | 255 |

УДК 159.9.01

Андрій МАСЛЮК,

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ*

НАУКОВІ ЗДОБУТКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Здійснено спробу осмислення психологічних здобутків української діаспори в ХХ столітті. Окреслено коло науковців української діаспори та їхні наукові праці, які потребують поглибленого дослідження. Складено перелік наукових, навчальних закладів та установ, що стосуються становлення та розвитку української наукової думки в Європі (Український вільний університет, Український високий педагогічний університет ім. М. Драгоманова, Українська господарська академія), а також наукових, культурних закладів та товариств США, Канади, Австралії.

Ключові слова: діаспора, психологія української діаспори, УВАН, УВУ, Наукове товариство ім. Тараса Шевченка.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток вітчизняної психології тісно пов'язаний із суспільно-політичними процесами, що відбувались в Україні. Це стосується і XVII-XVIII століть, коли зароджується психологічна думка в братських школах Києва, Львова, Луцька, Острога та Києво-Могилянській академії (К. Сакович, С. Калиновський, Й. Кононович-Горбацький, Г. Кониський, І. Гізель, Ф. Прокопович, Г. Сковорода та ін.). Як зазначає відомий дослідник психології України XVII-XVIII століття Ю. Т. Рождественський, завдяки І. Гізелю тогочасна психологія отримала завершений за своєю структурою й змістом курс, в якому в цілком відрефлексованій формі

© Маслюк А.

були поставлені й частково знайдено шляхи розв'язання питань (залежності інтелектуального пізнання від чуттєвого, співвідношення загального й поодинокого, внутрішнього й зовнішнього, психічного й фізіологічного, свідомого й неусвідомлюваного тощо), які у своїй сукупності й змістовності відзначили факт створення першого у вітчизняній психології навчального посібника. Отже, 1645–1647 роки можна вважати датою народження в Україні професійної психології.

У XIX–XX століттях відбувається становлення університетської психології в Україні (Київський, Львівський, Харківський, Новоросійський університети та Острозька академія – В. Зеньківський, Г. Челпанов та ін.), що сприяло розвитку як теоретичної, так і експериментальної психології.

Особливо насиченою на події була доба XX століття, вкрай переобтяжена трагічними подіями: дві світові війни, три голодомори, повені, землетруси... Несприятливі суспільно-політичні процеси в Україні на початку XX століття зумовили виїзд в еміграцію наукової еліти нашої держави (Д. Антонович, І. Горбачевський, С. Дністрянський, О. Колесса, С. Рудницький, О. Кульчицький, І. Мірчук, Д. Чижевський, Б. Цимбалістий, В. Янів, Я. Ярема та ін.). Незважаючи на складні обставини життя, українські науковці в діаспорі змогли не тільки зберегти, а й примножити свій науковий доробок. Про це свідчать засновані центри і навчальні заклади для збереження та розвитку української ідентичності в світі.

Відтворити послідовну історію вітчизняної психології, як зазначав свого часу знаний історик психології В. А. Роменець, неможливо без урахування внеску в неї українських мислителів. Питання про зміст психологічних поглядів, що поширювалися в Україні представниками української діаспори, потребує окремого розгляду. Ідеться передусім про досвід викладання окремих, подекуди й центральних з огляду на сьогоденні уявлення про предмет психології, питань психологічного змісту в навчальних закладах Праги, Відня, Мюнхена, Варшави. Натомість найвідомішими, за розвідками дослідників історико-філософської й педагогічної думки, поза межами України осередками освіти широких верств населення виявилися Український вільний університет,

м. Мюнхен, Німеччина; Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова, м. Прага тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Далека від належного історико-психологічного осмислення багата спадщина Українського вільного університету. Дослідженням різних історичних, політичних і культурних причин цього “феномену” української еміграції займалися переважно історики О. Гаранін, В. Кучер, Ю. Макар, С. Наріжний, І. Руснак та ін. Український вільний університет був і залишається оберегом рідної мови, історичної пам’яті, хранителем традицій української волелюбної суспільної думки; у його запасниках зберігається унікальна історична література та раритетні документи. Так, дослідженням національного характеру займалися: з позицій соціології В. Липинський, історії культури й філософії Д. Чижевський, І. Мірчук, історії П. Феденко, а психологічне вивчення проблеми започаткував власне О. Кульчицький – автор персоналістичної концепції людини, яка неподільно прив’язана до специфіки української культури, до культури свідомої особистої та спільної дії. Українська духовність, детермінована ментальними основами національного світовідчуття та світосприйняття, є гуманістичною парадигмою з яскраво вираженим націонал-персоналістським змістом.

Нова соціально-культурна й ідеологічна ситуація породжує потребу в оновленій інтерпретації вітчизняної психологічної думки минулих століть, передусім часу становлення психологічних поглядів мислителів, які стояли біля витоків психології української діаспори. Українці мало узагальнюють про творчі здобутки науковців української діаспори, що, безперечно, не відображає цілісної картини розвитку психології в українській діаспорі. Отже, постає нагальна потреба у дослідженні становлення та розвитку психологічної спадщини представників української діаспори ХХ століття.

Історія психології – це не істина закріпленого знання, а сфера, що, піднімаючи людину до нового обр’ю, відкриває перед нею ще більше загадок, ніж їх було до початку наукового пошуку. Історія психології має також не тільки вказати на останні значні досягнення психології,

а й віднайти браму, через яку можна б було увійти в подальші глибини психічної дійсності.

Вивчення психології ХХ століття для сучасного історика психології є складним, оскільки на нього діють події та їхні ідеологічні висвітлення, діють і несвідомо, й свідомо. Переживати сучасне й бути його справедливим та об'єктивним теоретиком досить важко. Для викладу історичної психології має створитися певна часова дистанція, віддаленість подій для їхнього достатнього та належного розуміння. Незважаючи на незначний інтерес до вітчизняних теорій і напрямів, ми прагнемо відстоювати й відроджувати свій неповторний і унікальний психологічний доробок. Діалог з авторами видатних праць дає могутній пошуковий ефект.

Історія психології України належить до тих напрямів розвитку психологічної науки, що значною мірою проходять період конститування. Особливо актуальною виявляється проблема осмислення соціокультурного та етносоціального аспектів як джерельної бази для з'ясування багатьох чинників формування психологічної думки, розкриття динаміки етногенези, процесу самоусвідомлення суб'єктів психічної реальності.

Для цілісної картини розвитку української психології необхідне вивчення психологічних поглядів представників української діаспори ХХ століття, які суголосно корелюють з проблемами адекватного реагування на сучасні виклики, що постають перед суспільством. Беззаперечним є те, що діаспора своїм буттям урізноманітнює та збагачує українську присутність у світі, а також надає посильну допомогу історичній батьківщині. Тому налагодження, розширення та зміцнення зв'язків з українською діаспорою – першочергове завдання українців. Зокрема, це стосується використання інтелектуального, політичного й економічного потенціалу діаспори.

Історична рефлексія як здібність, що дозволяє піднімати й розкривати глибини минулих знань, знаходити в них вічні неминучі цінності. Психологічні знання відрефлексовані дослідником історії психології, дають можливість обрати правильний вектор у розумінні багатоголосся сучасної психологічної парадигми.

Мета статті – здійснити огляд психологічної спадщини представників української діаспори.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міграційні процеси у сучасному світі становлять важливу частину процесу глобалізації. У результаті значного переміщення населення з малозабезпечених країн до економічно розвинених держав можемо констатувати все більшу появу нових діаспор і зростання чисельності вже існуючих.

Г. Шеффер, відомий фахівець з вивчення проблем діаспори, пропонує поділити всі наявні діаспори на три типи: “Деякі з існуючих діаспоральних утворень виникли ще в період Античності і в Середні віки – ми будемо називати їх “історичними” (historicaldiasporas). До цього типу належать вірмени, євреї, індійці і так звані закордонні китайці (overseaschinese). Діаспори, що утворилися набагато пізніше, в основному починаючи з XVII ст., а також у другій половині XIX ст., – “сучасні” (moderndiasporas). Мова в даному випадку йде про поляків й ірландців у США, греків у США й Австралії. Нарешті, слідом за М. Вайнером, діаспори, що знаходяться в стадії становлення, позначимо як “ті, що зароджуються” (турки в Німеччині, марокканці у Франції, корейці в США й ін.)” [4, с. 182]. Отже, автор пропонує поділ діаспор на три типи: історичні, сучасні й ті, що зароджуються. Ми вважаємо, що українська діаспора належить до сучасного типу.

І далі учений указує на багатовекторність та проблемність поняття “діаспора”, зокрема здатність діаспор мобілізувати своїх членів для просування або захисту власних інтересів або інтересів батьківщини. Для цього необхідне узгодження позицій різних сторін: діаспори, країни перебування, країни результату й інших учасників. Відповідно відносини можуть бути конфліктними, латентними, “ввічливими”, відкритими та впливати на всі сторони взаємодії. Наприклад, вплив української діаспори на керівництво різних країн з метою допомоги материковій Україні у “війні-АТО” з Росією, як наслідок – політичні та економічні санкції проти країни агресора, надзвичайно важлива гуманітарна допомога волонтерів діаспор США, Канади, Європи українському війську. Отже, сучасний світ – це глобальна спільнота, яка є конгломератом не тільки виключно національних держав, а й багатоетнічних держав з різними діаспорами.

Маємо пам'ятати видатних українців, які прославляли Україну за її межами. До цієї плеяди належить і постать філософа, ученого-гуманіста, астронома, астролога, першого українського доктора медицини, поета Юрія Дрогобича (1450–1494) – ректора Болонського університету. Викладав астрономію й медицину в Краківському університеті, а одним з його учнів був польський астроном М. Коперник. Людський розум, науку, активну діяльність людини Ю. Дрогобич уважав головними рушійними силами історичного розвитку й суспільного прогресу [2]. Вчений сприяв поширенню на батьківщині гуманістичних ідей доби Відродження.

В “Енциклопедії українознавства” зазначається: “1709 війська Карла XII і Мазепи розбито у Полтавській битві, вони змушені були втікати до Молдавії під владу Туреччини, де у всьому розчарований старий гетьман помер (03.10.1709). Бл. 50 коз. керівників – старшина, 500 козаків гетьманщини і більш як 4000 запорожців супроводжували Мазепу до Бендер. Ці “мазепинці” були першими укр. емігрантами” [1, с. 56].

Отже, мова йде про першу вимушену українську еміграцію, й далі автор вказує: “Навесні 1710, після смерті Мазепи, рештки козацького війська у вигнанні обрали своїм гетьманом писаря П. Орлика. За нього була укладена конституція Укр. держави, т. зв. Бендерська конституція. Орлик, підтриманий Карлом XII, вступив в антимоск. альянс з татарами та Портою й у січні 1711 вторгся разом з татарами і запорожцями, що приєдналися, в Україну. Після початкових успіхів наступ цей зазнав невдачі. Орлик мусив повернутися в еміграцію й проживав споч. в Швеції, Німеччині, а згодом у Туреччині; помер у Ясах 1742. До кін. життя він підтримував зв'язки з Україною, широко інформував євр. кола про укр. проблему” [1, с. 56]. Отже, українська діаспора не лише пройшла своє становлення за короткий проміжок часу, а й мала в особі гетьмана П. Орлика політичний центр впливу в європейських країнах, спрямований на боротьбу проти Російської імперії.

Після зруйнування Запорізької Січі частина козаків перейшла до Добруджі (у межах Османської імперії). Але значно більше селян переселилося на Поволжя й Урал, де вони створили великі українські острови серед російської більшості. Згодом невеликі українські колонії постали у європейських столицях: Відні, Будапешті, а також у Римі.

Українська діаспора сформувалася в основному внаслідок сталінських депортацій і міграції часів Другої світової війни. Вона умовно поділяється на східну (Росія – 4,3 млн, Казахстан – 900 тис., Молдова – 600 тис., Білорусь – 300 тис., Узбекистан – 150 тис., Киргизія – 100 тис.) і західну (США – 2 млн, Канада – понад 1 млн, Бразилія та Аргентина – по 400 тис., Австралія і Франція – по 40 тис., Велика Британія – 30 тис., Німеччина – 25 тис.). Частина українців віддавна проживає на територіях, які після Другої світової війни увійшли до складу сусідніх з Україною держав (Польща – 300 тис., Румунія – 100 тис., Словаччина – 40 тис. жителів українського походження). Усього у світі поза межами України проживає приблизно 10 млн людей українського походження.

Що давав голос діаспори материковим українцям за часів СРСР? На наш погляд, незаангажовану політичними доктринами правду про різні аспекти життя, зокрема історію. Наприклад, наукові розвідки Івана Огієнка щодо розвитку друкарства в Україні суперечили російському міфу про першодрукарство Івана Федорова. “Найперші книжки, надруковані кирилицею серед усього Слов’янства, були українські, а першим друкарем українських книжок був родом німець, Швайпольт Фіоль...” [3, с. 19].

Автор переконливо доводить місце українського друкованого слова: Біблія Гутенберга – 1450 р., чехи – 1478 р., українці – 1491 р., чорногорці – 1493 р., поляки – кін. XV ст., білоруси – 1517 р., серби – 1533 р., росіяни – 1564 р., болгары – 1641 р. Такі наукові розвідки сприяли переформатуванню свідомості української молоді людини. І якраз вищі навчальні заклади опинилися в центрі уваги боротьби за “розум” молоді, оскільки саме тут успішно зосереджений найбільш науково обізнаний пласт старшого покоління та найбільш динамічний і перспективний прошарок підростаючої генерації, що формуватиме “національне обличчя” через кілька років.

Питання становлення психології української діаспори в Європі, США, Канаді, Австралії ХХ століття потребує окремого розгляду. Це зумовлено передусім тим досвідом викладання окремих, подекуди й центральних, з огляду сьогоденних уявлень про предмет психології, питань психологічного змісту в навчальних закладах, що створювали-

ся українською діаспорою в країнах Європи (Український вільний університет, Український високий педагогічний університет ім. М. Драгоманова, Українська господарська академія, Український католицький університет), а також наукові, культурні заклади та товариства США, Канади, Австралії.

Сучасні наукові розвідки дослідників філософської та психолого-педагогічної думки української діаспори вказують на основні осередки розвитку науки поза межами України: в Європі (Варшава, Берлін, Париж, Прага, Рим), США (Нью-Йорк, Вашингтон, Чикаго, Сан-Франциско), Канаді (Торонто, Едмонд, Вінніпег, Ванкувер), Австралії (Сідней, Мельбурн, Аделаїда). Завдяки натхненній праці викладацького складу зазначених навчальних закладів історіографія отримала можливість ознайомитися з цінними науковими доробками викладачів Я. Яреми (1884–1964) – “Вступ до філософії” (1924), “Психологія в школі” (1925), “Педагогічна психологія” (1925), “Українська духовність у її культурно-історичних виявах” (1926); викладача й ректора Українського вільного університету В. Яніва (1908–1991) – “Німецький концентраційний табір. (Спроба характеристики)” (1948), “Українська вдача і наш виховний ідеал” (1969), “Нариси до історії української етнопсихології” (1993), “Психологічні основи окциденталізму” (1996). Незважаючи на наявну кількість праць філософського та педагогічного пошукового спрямування, психологічний аналіз зазначених робіт ще чекає на свого дослідника.

Не оціненою належним чином є історико-психологічна спадщина таких видатних українців за кордоном:

Григорія Ващенко (1878–1967) – професора педагогіки Українського вільного університету (Мюнхен), ректора Української богословської академії (Мюнхен), автора праць “Загальні методи навчання” (1929), “Проект системи освіти в самостійній Україні” (1957), “Психічні властивості українців і причина наших невдач” (1992), “Виховний ідеал” (1994);

Степана Балея (1885–1952) – фундатора західноукраїнської школи психології, професора, доктора філософії та медицини, члена НТШ, Польської академії наук, а також його творів “З психології творчості

Шевченка” (1916), “Нарис психології” (1922), “Психологічна проблематика підліткового віку” (1950), “Вступ до соціальної психології” (1959);

Богдана Цимбалістого (1919–1991) – професора психології в Ратгерському університеті, директора психологічного відділу в Інституті перевиховання молодих правопорушників у Джеймсбургу (США), автора праць “Освіта в СРСР” (1953), “Родина і душа народу” (1956), “Проблема ідентичності: Україна чи Америка” (1974), “Рух за патріярхат і українська спільність” (1978), “Тавро бездержавності” (1982), “Вростаючи у дві культури” (1987);

Олександра Кульчицького (1895–1980) – професора психології, ректора, декана філософського факультету Українського вільного університету (Мюнхен), автора творів “Психологія Адлера. (Вдача, виховання, родина у світлі індивідуальної психології Адлера)” (1939), “Риси характерології українського народу” (1949), “Введення у філософічну антропологію” (1973), “Український персоналізм. Філософська й етнопсихологічна синтеза” (1985);

Євгена Гливи (1925 р. н.) – доктора філософії, члена-кореспондента НТШ, активного громадського діяча діаспори (м. Сідней, Австралія), автора праць “Проблема особистості в світлі модерної психотерапії та несвідомого” (1974), “Принципи психотерапії і гіпнотерапії” (1998), “Онтологічний образ людини в творчості Григорія Сковороди” (2006), “Життєві спостереження – через призму власного серця” (2009);

Івана Головінського (1927 р. н.) – професора Ратгерського університету (США), члена НТШ, Американської психологічної асоціації (APA), автора “Psychology and Education of Exceptional Children and Adolescents in International Perspective” (1983), “Teacher Education in Industrialized Nations” (1995), “Ethnicity, Race and Nationality in Education” (2001), “Педагогічна психологія” (2003), “Національна свідомість як рушійна сила державотворення. Психологічна інтерпретація” (2004), “Особистість: розвиток, теорії та виміри” (2005), “Psychology in Ukraine: A Historical Perspective” (2008);

Степана Ярмуса (1925–2015) – богослова, професора Колегії св. Андрія у Вінніпезі (1977), голови президії Консистоії Української православної церкви в Канаді, особистого секретаря митрополита

Івана Огієнка, автора праць “Памфіл Данилович Юркевич та його філософська спадщина” (1979), “Духовість українського народу” (1983);

Романа Трача (1927 р. н.) – професора психології у Сент Джон Фішер коледжі (США), філософа, члена Національної академії педагогічних наук України, члена Американської психологічної асоціації (АРА), члена Асоціації гуманістичної психології (АНР), професора психології Національного університету “Киево-Могилянська академія”, члена Наукового товариства імені Тараса Шевченка (НТШ-А), автора роботи “Гуманістична психологія: Антологія у 3 томах” (2001; 2005), перекладу праці свого вчителя Ф. Лерша на українську мову “Пролегомени до психології як людинознавчої науки” (2008);

Івана Мірчука (1891–1961) – професора філософії, директора Українського наукового інституту в Берліні, керівника Української Вільної Академії наук (УВАН), багаторічного ректора Українського вільного університету (Мюнхен), автора праць “H. S. Skoworoda, einukrainischer Philosophdes XVIII Jahrhunderts” (1928), “Призначення нації” (1943), “Напрявні української культури” (1946), “Ukraine and its people” (1949), “Світогляд українського народу. Спроба характеристики” (1994);

Дмитра Чижевського (1894–1977) – професора філософії, ученого енциклопедиста, професора Гарвардського університету (США), керівника Інституту славистики Гейдельберзького університету (Німеччина), автора праць “Нариси з історії філософії на Україні” (1931), “Філософія Г. С. Сковороди” (1934), “Філософські твори: у 4 томах” (2005);

Івана Огієнка (1882–1972) – перекладача Біблії на українську мову, педагога, митрополита Вінніпегу в Канаді, історика, першого ректора Кам’янець-Подільського державного українського університету (сучасний Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка), дійсного члена Наукового товариства імені Тараса Шевченка, автора творів “Історії української культури” (1918), “Нариси з історії української мови. Система українського правопису” (1927), “Наука про рідномовні обов’язки” (1936), “Князь Костянтин Острозький і його культурна праця” (1958), “Дохристиянські вірування українського народу” (1965);

Миколи Шлемкевича (1894–1966) – філософа, дослідника історії української культури, дійсного члена НТШ і УВАН, засновника видавництва “Ключі” (1956), Українського публіцистично-наукового інституту в США (1961), автора творів “Сутність філософії” (1934), “Українська синтеза чи українська громадянська війна” (1946), “Загублена українська людина” (1954), “Верхи життя і творчості” (1958).

Недостатньо дослідженими, а подекуди й взагалі недослідженими в історико-психологічному сенсі залишаються утворені як альтернатива навчальним закладам Львова, Києва, Харкова навчально-наукові установи української діаспори: Український науковий інститут Гарвардського університету (США), Український вільний університет (Німеччина), Український високий педагогічний університет ім. М. Драгоманова та Українська господарська академія (Чехословаччина), Українська Вільна Академія наук (УВАН), Наукове товариство імені Тараса Шевченка (НТШ). Серед відомих представників наукової спільноти української діаспори: Омелян Пріцак – засновник і довголітній директор Українського наукового інституту Гарвардського університету, історик, мовознавець, організатор української науки у світі; Олександр Колесса – перший ректор Українського вільного університету, мовознавець, дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка; Олександр Кронік – доктор психології, професор Гарвардського університету, директор Інституту каузометрії LifeLook, співголова Міжнародної асоціації каузометристів.

Висновки. Україна має чим пишатися, адже науковий доробок української діаспори є значно більшим, ніж можна було сподіватися з огляду на те, в яких соціально-економічних умовах відбувалося становлення української діаспори в світі. На жаль, ми можемо констатувати відсутність уваги науковців в Україні як до інституційних установ, так і до персонології окремих учених української діаспори. Титанічна праця українців за кордоном до цього часу залишається без належного науково-психологічного осмислення, не кажучи вже про потребу в узагальненні відомих на цей час указаних поглядів. Українська нація проходить складний етап самоствердження в світі, і розуміння власних здобутків стане запорукою відродження українського духу нації.

Ми сподіваємося, що в недалекому майбутньому теза “Я українець” буде ознакою сильної, незалежної держави.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у детальному дослідженні психологічних здобутків українських науковців за кордоном.

Список використаної літератури

1. Енциклопедія українознавства | Словникова частина. Доповнення / ред. В. Кубійович; Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові. – Париж-Нью-Йорк : Молоде життя, 1995. – Т. 11. – 401+111 с.
2. Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні / В. Литвинов. – К. : Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2000. – С. 14, 15.
3. Митрополит Іларіон. Перводрукований Львівський Апостол 1574 р. / Митрополит Іларіон // Науковий збірник; Українська вільна академія наук у США. – Т. 2. – 1953. – С. 19–45.
4. Шеффер Г. Диаспори в мировій політиці / Габриель Шеффер // Диаспори. – М., 2003. – № 1. – С. 163–184.

Стаття надійшла до редакції 1.09.2016

Маслюк А. Научные достижения украинской диаспоры

Предпринята попытка осмысления психологических достижений украинской диаспоры в XX веке. Очерчен круг ученых украинской диаспоры и их научные работы, которые требуют углубленного исследования. Установлен перечень научных, учебных заведений и учреждений, имеющих отношение к становлению и развитию украинской научной мысли в Европе (Украинский свободный университет, Украинский высший педагогический университет им. Драгоманова, Украинская хозяйственная академия), а также научные, культурные учреждения и общества США, Канады, Австралии.

Ключевые слова: *диаспора, психология украинской диаспоры, УСАН, УСУ, Научное общество им. Тараса Шевченко.*

Masluik A. Scientific achievements ukrainian diaspora

An attempt to understand the psychological achievements of the Ukrainian diaspora in the XX century. Diaspora to their being diversifies

and enriches the Ukrainian presence in the world, as well as providing all possible assistance to their historical homeland. Setting up, expanding and strengthening relations with the Ukrainian diaspora – the primary task of the Ukrainians. This applies to the intellectual, political and economic potential of the Diaspora.

It sets the scope of the Ukrainian diaspora scientists and their scientific works that require in-depth study (A. Kolessa, A. Kulchitskay, I. Mirchuk, I. Ogienko, R. Trach, B. Zimbalist, D. Chizhevsky, M. Shlemkevich, V. Yanov, J. Yarema, etc.). Establishes a list of scientific, educational institutions and agencies related to the formation and development of Ukrainian scientific thought in Europe, USA, Canada, Australia – Harvard Ukrainian Research Institute (USA), Ukrainian Free University (Germany), Ukrainian High Pedagogical University Drahomanov and Ukrainian economic academy (Czechoslovakia), Ukrainian Free Academy of Sciences (UVAN), Scientific Society of Taras Shevchenko.

Titanic work of Ukrainians abroad is still without a proper scientific understanding of the psychological, not to mention the need for a generalization of the presently known these views. Ukrainian nation passes difficult stage of self-affirmation in the world and an understanding of their own achievements, will be the key to the revival of the Ukrainian spirit of the nation. We hope that in the near future, the thesis that “I am a Ukrainian” will feature strong, independent state.

Keywords: *diaspora, the psychology of the ukrainian diaspora, UVAN, UFU, Scientific Society of Taras Shevchenko.*

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ СЕРІЯ: ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

№ 2(4)/2016

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань
України у галузі психологічних наук
(наказ МОН України від 13.07.2015 № 747)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого
засобу масової інформації КВ № 16330-4802Р від 27.01.2010

Редактор С. С. Кондратюк

Комп'ютерна верстка О. В. Філіпенко

Відповідальність за достовірність фактів та інших даних несуть автори

Здано до набору 26.05.2016. Підписано до друку 15.06.2016

Формат 60×84/16. Гарнітура Minion Pro. Тираж 100 прим.

Друк офсетний. Ум. друк. арк. 15,58. Обл.-вид. арк. 16,08

Адреса редакції та видавця:

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, 29007, Україна
тел. +38(0382)65-05-93. <http://nadpsu.edu.ua/nauka/fahovi-vidannya-akademiyi/>

Електронну версію збірника розміщено за веб-адресою
http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znppapv_ppn/index.html

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3010 від 22.10.2007. Зам. № 123